

CHRISTIAN DIETRICH GRABBE

ŽERT, SATIRA, IRONIE A HLUBŠÍ VÝZNAM

překlad: Zbyněk Sekal
režie: Václav Klemens
výprava: Marta Roszkopfová
hudba: Nikos Engonidis
texty písní: Tomáš Vůjtek
asistent dramaturgie: Martin Režný
dramaturgie: Petra Kohutová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Baron z Valetic **MILOSLAV ČÍŽEK**
Adelaida, jeho neteř **LUCIE ŽÁČKOVÁ**
Pán z Vranova, její snoubenec **RICHARD KRAJČO**
Svobodný pán Kruřas **DANIEL ZAORAL**
Pan Lomský **PETR HOUSKA J. H.**
Kryšomor, básník **VÍTĚZSLAV KRYŠKE**
Vesnický kantor **NORBERT LICHÝ**
Konrád, kovář **JAN ODL**
Bohumílek, jeho syn **ROMAN HAROK**
Markéta, služka soudcové **MARKÉTA VIKTOROVÁ**
Přírodopisec **JOSEF KALUŽA**
Čert **MILUŠE HRADSKÁ**
Jeho babička **JAKUB PRZEBINDA J. H.**
GRABBE, autor veselohry
Muzikanti **MONIKA SEMANIČOVÁ** (akordeon)
PAVEL JOHANČÍK (kytara)
JÍŘÍ TOMÁŠEK (bicí)
ROMAN WIDENKA (kontrabas)
a také sloužící a pochopi

Inspice: Jarmila Pauleřová
Nápověda: Jiřina Čížková

Premiéra v pátek
17. prosince 1999 v 19.00 hod.

Obecenstvo chodí do divadla rádo, s představivostí ochotnou přijmout bez zbytečného vyptávání mnoho rozmanitých impresí. Dramatik se zase snaží navodit, udržet a rozpracovat zajímavou linii, která je podstatou hry, a jeho schopnost onen zájem rozvinout je měřítkem jeho obratnosti. Bystrý divák uplatňuje svou obrazotvornost podrobným zkoumáním všech myšlenek a pocitů s očima i s ušima pozorně nastraženými na proud sugestivních impulsů podávaných mu herci. Hra se rozvíjí tím, jak jevištní akce otáčí kaleidoskopem; každý impuls vyplývá z předchozího a předjímá další, jak nám dramatik zaostřuje obraz do jiného ohniska. Aktivní účast obecenstva je při tom podstatná. ...

Černá komedie je drama, které pobízí diváka vpřed a probodává jeho rozum nebo cit, a pak ho rozptýlí a poplete, takže musí při pozorování hry znovu a znovu hodnotit svou vlastní aktivitu. V těch vnučených a pokojujících křečích zdvojuje drama svou energii, obraz nabývá dalších faset, divákovi se vynořují další aspekty, a tak sbírá sílu, která ho znovu nese vpřed. Jeho postup je však teď opatrnější, divák je ve stíhu. Je pln napětí, takže je bdělejší a reaguje proto citlivěji. A toto napětí vyplývá z dramatické ironie. ...

Tragikomické napětí nás může uvést do smrtelných rozpaků podobně jako záchvat smíchu, který potlačujeme v kostele.

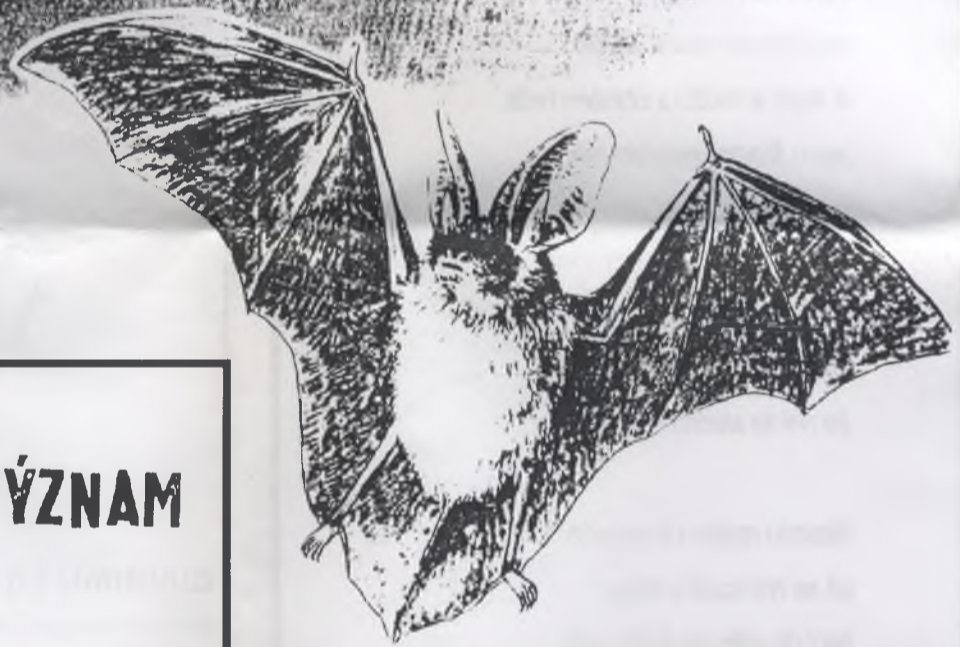
(J.L.Slyan: Černá komedie)

LOMSKÝ:

*To není žena, jako jsou jiné.
Ne, o tom nejsou pochyby.
Z pohybů jejích hudba se líne,
melodické má pohyby.*

*Má hrud se chvěje, srdce zvoni,
pod levým žebrem vyzvání.
Že budu žít jen výhradně pro ni,
když vyslyší mé vyznání.*

*Jako dva ohně zemního plynu
žár jejích očí plane tmou.
Tuším, že asi předčasně zhynu,
když nebude chtít stát se mou.*

KANTOR:

*Nebojím se černé noci,
když po nebi stéká.
I kdyby sám ďábel proclt,
mě to nepoleká.*

*Já mám pro strach uděláno,
leknou se jen zřídka.
Děsí mě jen každé ráno
zdejší jednotřídka.*

*Už jsem zažil při své práci
stokrát větší hrůzu.
Třeba když jsem deklinaci
učil místní lůzu.*

*Nadarmo jsem vědomostl
vtloukal do hlav tupých.
Vyčítám si plný zlostl,
kam jsem se to upíchl.*

*Konečně se dneska splní,
co jsem říkal v žertu.
Houštlou se cesta vlní,
já jdu po ní k čertu.*

DIVADLO PETRA BEZRUCĚ

KRUŽAS:
Počkám tiše ve své skrýši,
až krejčovští tovaryši
projdou kolem spořádaně.
Potom se hned vrhnu na ně.

I když je jich velmi mnoho,
poblju je do jednoho.
Johohoho,

KRUŽAS:
Počkám tiše ve své skrýši,
až krejčovští tovaryši
projdou kolem spořádaně.
Potom se hned vrhnu na ně.

I když je jich velmi mnoho,
poblju je do jednoho.
Johohoho,
Johohoho...

TOVARYŠI:
My jsme děti nevinné,
pánbůh stojí při nás.
O světě nic nevíme,
je nás přesně třináct.

KRUŽAS:
Johoho...

TOVARYŠI:
Copak to jen mohlo být,
vlk anebo medvěd?
Snažíme se pochopit,
proč je nás jen devět.

KRUŽAS:
Johoho...

TOVARYŠI:
Co se to jen mohlo stát?
Panika se šíří.
Zkoušíme se spočítat,
už jsme jenom čtyři.

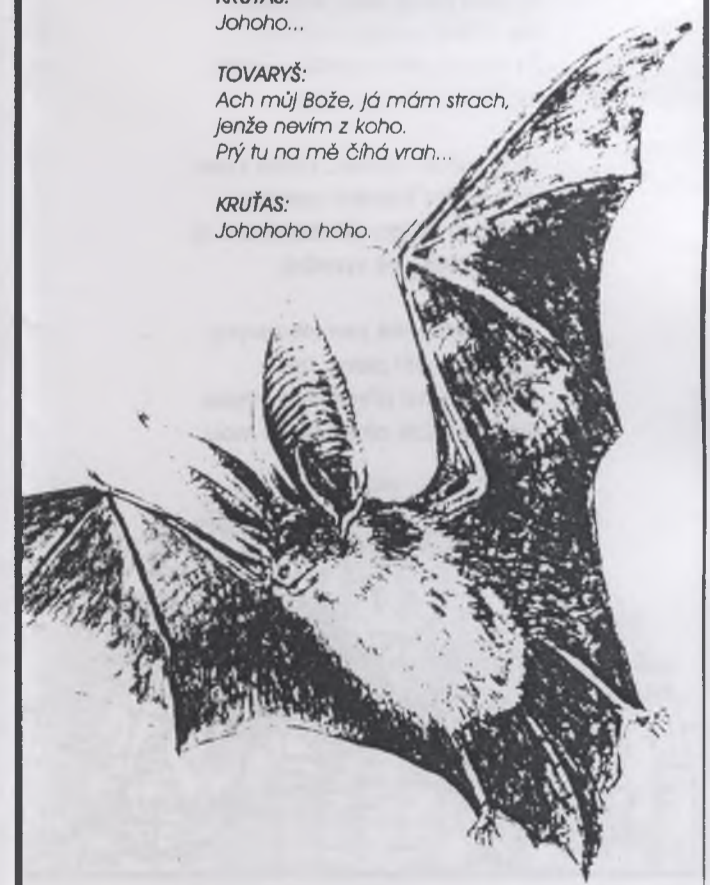
KRUŽAS:
Johoho...

TOVARYŠI:
Kamaráde jediný,
kamaráde milý,
zdá se, že jsme jediní,
kdo naživu zbyli.

KRUŽAS:
Johoho...

TOVARYŠI:
Ach můj Bože, já mám strach,
jenže nevím z koho.
Prý tu na mě číhá vrah...

KRUŽAS:
Johohoho hoho.

Jestli čtenář nezjistí, že se tato veselohra zakládá na základním světovém názoru, pak si toto dílo vůbec nezaslouží pochvalu. Vysmívá se ostatně samo sobě, takže mu potrefené osoby snadno prominou. Poznamenáváme ještě, že tato hra, stejně jako ostatní, byla napsána už roku 1822 a byla také několikrát předčítána před mnoha posluchači.

(Autor)

ČERT:
Už od dětství mám oheň rád,
rád čichám vůni ohně.
A když si můžu s ohněm hrát,
jsem šťastný nevyzlovně.

Mně prozradila maminka,
když jsem byl ještě malý,
že nosím v hlavě kamínka,
že mi to zkrátka pálí.

Teplotu mám už akorát,
už se mi kouří z hlavy.

Teď do díla se můžu dát,
vždyť už jsem celý zhavý.

CHRISTIAN DIETRICH GRABBE (1801 - 1836)

Život měl nepodařený, nešťastný. Všechno mu šlo nějak nakřivo. Byl jediný syn správce věznice v Detmoldu, miniaturní rezidenci knížectví Lippe ve Vestfálsku. Otec - subalterní úředník se skrovnými příjmy, omezeným obzorem a úctou k vrchnosti, matka - prostá žena z venkova, která sotva uměla číst a psát. Rodiče jedináčka hýčkali, obětavě ho podporovali na studiích, až se zadlužili, ale víc už mu nemohli poskytnout. Grabbe se za svůj původ hanbil, do společnosti si za studií se svou skrovnou výbavou netroufal, brzy začíná pít a pije až do smrti. Stýká se většinou jen s málo významnými „vzdělanci“ a s druhořadými literáty. S Heinem, kterého poznal v Berlíně na studiích, se nezbližil. (Heinrich Heine ho nazýval „opilým Shakespearlem“.)

Když se po dokončených právnických studiích rezignovaně vrací do Detmoldu, žádá o místo archiváře, které bylo pro něj jak stvořené, ale nezvydatelná vrchnost je přidělí jinému uchazeči a Grabbovi, neduživému slaboučkému člověku, svěří úřad vojenského auditora s hodností poručíka. Grabbe se zamiluje do hezké, zdravé, prosté dívky, ale ta mu nerozumí, leká se ho a vdá se nakonec za jiného. Ze vzdoru se básník uchází o ruku o deset let starší, vzdělané, ale chladné a počtářské Lucie Clostermeierové a ta nakonec svolí ke sňatku z obav, aby nezůstala na ocet, i proto, že jí lichotí být ženou básníka, kterému však nikdy neodpouští jeho nižší původ. Brzy se pro Grabba stává život v Detmoldu nesnesitelný a prchá před manželkou i úřadem nejdříve do Frankfurtu, pak do Düsseldorfu. Zde ho víc a víc souží úbytě míchy, následek nevytčeného luetického onemocnění ze studentských let, dna a jiné neduhy, hrozná hmotná bída, navíc ještě hašterivé dopisy manželky, plné sporů o peníze a osočování jeho staré matky. Bez peněz, bez naděje, že nějaké získá, na smrt nemocen si vypůjčí na cestu a vrací se domů, kde umírá ani ne pětadvacetiletý...

„Žert“, satira, ironie a hlubší význam“ je jeho jedinou hrou čerpající ze současnosti; v ostatních se obracel do historie ve snaze nalézt velkého dramatického hrdinu - jen namátkou jmenujme hry „Marius a Sulla“, „Napoleon aneb Sto dní“, „Císař Bedřich Barbarossa“, „Arminova bitva“ ... V Čechách se dosud hraje pouze jeho „tragédie o čtyřech dějstvích“ „Don Juan a Faust“...

SCÉNU ZAJISTIL VEDOUČÍ VÝROBY JAN BARTÁK, KOSTÝMY ZAJISTILA GARDEROBIÉRKA JANA LHOTSKÁ, JEVIŠTNÍ MISTR ROMAN KOLEŇÁK, MISTR OSVĚTLENÍ JIŘÍ KOS, MISTR ZVUKU JAKUB MATÝSEK, VLÁSENKY JANA DEBRECZENYIOVÁ, REKVIZITY SOŇA MATĚJKOVÁ

Program vydala Divadelní společnost Petra Bezruče v Ostravě ke 4. premiéře sezóny 1999-2000. Umělecký šéf DSPB Michal Przebinda. Ředitelka DPB Jarmila Hájková. Textovou část připravila Petra Kohutová, výtvarné zpracování Marta Roszkopfová, tisk ARTCOM Ostrava. Práva k překladu tohoto díla zastupuje agentura DILIA Praha.